

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Економіко-правовий факультет

**ВОСЬМІ ЮРИДИЧНІ ДИСПУТИ
З АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ
ПРИВАТНОГО ПРАВА,
присвячені пам'яті
*Є. В. Васьковського***

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

(до 20-річчя заснування

економіко-правового факультету

Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова)

м. Одеса, 18 травня 2018 р.

Одеса • «Астропринт» • 2018

УДК 341/349(063)
В788

Упорядник і відповідальний редактор
І. С. Канзафарова, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Матеріали подано в авторській редакції.

Відповідальність за достовірність змісту та якість оформлення статей несуть учасники конференції та особи, які рекомендували матеріали до друку.

Восьмі юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) / упоряд. і відповід. ред. І. С. Канзафарова ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова ; економ.-прав. ф-т. — Одеса : Астропринт, 2018. — 324 с. ISBN 978-966-927-378-9

Книга містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Восьмі юридичні диспути з актуальних проблем приватного права», присвяченої пам'яті Є. В. Васьковського, яка відбулася на економіко-правовому факультеті Одеського національного університету імені І. І. Мечникова 18 травня 2018 р.

Конференція проводилась згідно з Програмою заходів, присвячених 20-річчю заснування економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

УДК 841/349(063)

© Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2018
ISBN 978-966-927-378-9

Н. В. Щербакова

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Донецького національного університету
імені Василя Стуса

КОРПОРАТИВНИЙ ДОГОВІР — НОВЕЛА ЗАКОНОДАВСТВА У МЕХАНІЗМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Світова практика свідчить, що механізм корпоративного управління — це результат зусиль як учасників корпоративних відносин, так і держави, і що саме остання відіграє провідну роль в удосконаленні корпоративних відносин шляхом запровадження відповідного правового регулювання. Таким дієвим інструментом в багатьох країнах став корпоративний договір, який дозволяє ефективно регулювати особливості корпоративного управління в конкретному товаристві. В Україні в процесі функціонування корпоративних утворень доволі поширеною є практика різних усних домовленостей про порядок реалізації корпоративних прав та обов'язків членами корпорації. Проте такі домовленості через відсутність прямого законодавчого регулювання не досягали результативності у процесі корпоративного управління.

В науковій літературі дослідженням питань корпоративних договорів, акціонерних угод, договорів про реалізацію прав учасників (засновників) товариства займалося чимало науковців, зокрема О. М. Вінник [1], Т. В. Грибкова [2], Д. В. Ломакін [3], Ю. О. Доронін [4], І. В. Спасибо-Фатєєва [5], І. С. Шиткіна [6], Т. Б. Штим [7] тощо. Втім чіткості в розумінні цього правового явища, правової природи як з поглядів науковців, так і з поглядів практиків виявити не вдається, що потребує подальшого доопрацювання.

Запровадження в законодавство такого зручного механізму управління компанією як «корпоративний договір» дозволить покращити бізнес-клімат, сприятиме залученню іноземних інвестицій та закладатиме передумови для створення нових та ефективної діяльності існуючих підприємств. Саме на досягнення цих цілей і спрямовані сучасні реформи корпоративного права, які почали втілюватися вже цього року.

2018 рік ознаменувався значними подіями в галузі корпоративного законодавства — набули свого легального впровадження такі види договорів як корпоративні, які були відомі юридичній науці, втім не мали свого законодавчого підґрунтя. Перша подія відбулася 6 лютого 2018 року, коли Верховна Рада України прийняла в другому читанні та в цілому Закон України «Про товариства з обмеженою відповідністю та додатковою відповідальністю» (далі — Закон про ТОВ та ТДВ) [8], яким було запроваджено нову правову конструкцію «корпоративні договори» (ст. 7). Іншою подією стало набрання чинності 18 лютого 2018 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів» [9], яким внесено зміни та доповнення до таких нормативно-правових актів, як Закон України «Про акціонерні товариства» [10] («Стаття 26–1. Договір між акціонерами товариства») та Закон України «Про господарські товариства» (далі — Закон про ГТ) [11] («Стаття 51–1. Договір про реалізацію прав учасників (засновників) товариства з обмеженою відповідальністю»). В той же час у Прикінцевих та перехідних положеннях Закону про ТОВ та ТДВ передбачено, що Закон про ГТ втратить чинність у частині, що стосується ТОВ

та ТДВ, тобто з набранням чинності Закону про ТОВ та ТДВ втратить чинність ст.51-1.

Втім убачається необхідним проаналізувати ці дві норми (ст. 51-1 Закону про ГТ і ст.7 Закону про ТОВ та ТДВ) та виявити вже існуючі недоліки і переваги.

По-перше, ч.1 ст.7 Закону про ТОВ та ТДВ передбачає, що корпоративним договором визнається такий договір, за яким учасники товариства зобов'язуються реалізувати свої права та повноваження певним чином або утримуватися від їх реалізації. З цього випливає, що **предметом корпоративного договору** виступають **певні дії** у вигляді **обов'язків активно-го типу** (обов'язок реалізувати свої права та повноваження певним чином) або **обов'язків пасивного типу** (обов'язок утриматися від реалізації таких прав та повноважень). Виникає питання, що необхідно розуміти **під обов'язками з реалізації своїх прав та повноважень учасниками товариства**, адже із дефініції корпоративного договору цього не випливає. Втім ч. 3 ст. 7 Закону про ТОВ та ТДВ вказує, що корпоративний договір може передбачати умови або порядок визначення умов, на яких учасник має право або зобов'язаний купити або продати частку у статутному капіталі (її частину), а також визначати випадки, коли таке право або обов'язок виникає, тобто по суті предметом корпоративного договору виступає право або обов'язок учасника купити або продати частку у статному капіталі (її частину). Це значно звужує предмет корпоративного договору (ч.1 ст.7 Закону про ТОВ та ТДВ) у порівнянні із ст.51-1 Закону про ГТ, відповідно до якої **предметом договору про реалізацію прав учасників (засновників) ТОВ** виступають **чотири групи прав**:

- участь в управлінні товариством (у тому числі обов'язок сторін корпоративного договору голосувати у визначений договором спосіб);
- погодження придбання або відчуження часток за заздалегідь визначеною ціною та/або у разі настання визначених у договорі обставин;
- утримання від відчуження часток до настання визначених у договорі обставин;

• вчинення інших дій, пов'язаних з управлінням товариством, його припиненням або виділом з нього нової юридичної особи.

По-друге, передбачений ч. 1, 4 та 6 ст. 7 Закону про ТОВ та ТДВ перелік підстав, за якими корпоративний договір буде вважатися нікчемним, значно розширено, зокрема до таких підстав відносяться: (а) невідповідність за змістом та/або за формою (ч. 1 ст. 7); (б) встановлення обов'язку учасників забезпечити голосування згідно зі вказівками органів управління товариства (ч. 4 ст. 7); (в) укладання договору стороною корпоративного договору на порушення такого договору (якщо інша сторона знала або мала знати про таке порушення) (ч. 6 ст. 7).

В той час як ст. 51–1 Закону про ГТ розрізняє одну підставу, за якою договір про реалізацію прав учасників (засновників) товариства вважається нікчемним, та одну підставу, за якою договір визнається недійсним. Так, ч. 4 зазначеної статті передбачає, що договір вважається нікчемним, якщо умови договору (які передбачено ч. 3 ст. 51–1) не відповідають вимогам чинного законодавства. В свою чергу щодо недійсності такого договору, то ч. 6 ст. 51–1 передбачає таку підставу як укладення стороною договору про реалізацію прав учасників (засновників) ТОВ на порушення цього договору (якщо буде доведено, що інша сторона договору знала або мала знати про обмеження, передбачені договором про реалізацію прав учасників (засновників) ТОВ).

По-третє, на відміну від ст. 7 Закону про ТОВ та ТДВ, ст. 51–1 передбачає за договором про реалізацію прав учасників (засновників) ТОВ способи забезпечення виконання зобов'язань, що впливають з цього договору, і заходи цивільно-правової відповідальності за невиконання або неналежне виконання таких зобов'язань — що є прогресивним і дієвим механізмом, спрямованим на належне виконання обов'язків сторонами за договором.

Підводячи підсумок, можна зазначити, що спрощення нормативного регулювання відповідних договорів (корпоративні договори, договори про реалізацію прав учасників (засновників) ТОВ) не завжди є абсолютно вірним і правильним кроком у відповідному належному правовому регулюванні корпоратив-

них відносин, які встановлюються між учасниками товариства. Вважаємо за потрібне переглянути редакцію ст. 7 Закону України про ТОВ та ТДВ і врахувати наступні пропозиції:

1) чітко визначити *предмет* корпоративного договору, які саме *певні дії* у вигляді *обов'язків активного типу* (обов'язок реалізовувати свої права та повноваження певним чином) або *обов'язків пасивного типу* (обов'язок утриматися від реалізації таких прав та повноважень) складатимуть предмет таких видів договорів, а також доповнити *зміст* корпоративного договору переліком необхідних *істотних (обов'язкових) умов* задля того, щоб уникнути (мінімізувати) ризики його невиконання з боку недобросовісних учасників (засновників) товариства;

2) конкретизувати перелік підстав визнання корпоративного договору недійсним та підстав, за яким такий договір вважається нікчемним;

3) з метою дисциплінування сторін передбачити способи забезпечення виконання зобов'язань, що впливають з корпоративного договору, і заходи цивільно-правової відповідальності за невиконання або неналежне виконання таких зобов'язань.

Внесення відповідних змін та доповнень до Закону України про ТОВ та ТДВ дозволить: по-перше, ефективно використовувати таку нову для нашого законодавства правову конструкцію як корпоративний договір в українському правову полі, уникаючи складних корпоративних структур за участю іноземних холдингових компаній; по-друге, вивести процес управління компанією на якісно новий рівень, що, як наслідок, сприятиме захисту законних прав та інтересів як учасників, самого господарського товариства та його кредиторів.

Література

1. Вінник О. М. Акціонерні угоди // Юридична Україна. — 2010. — № 5. — С. 26–27.
2. Грибкова Т. В. Акционерные соглашения как средство правового регулирования корпоративных отношений: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — М., 2011. — С. 8–9.
3. Ломакин Д. В. Корпоративные правоотношения: общая теория и практика ее применения в хозяйственных обществах. — М.: Статут, 2008. — С. 311–326.

4. Доронин Ю. А. Договор о порядке осуществления прав участниками хозяйственных обществ [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.kmcon.ru/main/articles/jurist12/jurist12_3415.html
5. Цивілістика: на шляху формування доктрин: вибр. наук. пр. / І. В. Спасибо-Фатеева. — Х.: Золоті сторінки, 2012. — С. 163–182.
6. Шиткина И. С. Соглашения акционеров (договоры об осуществлении прав участников) как источник регламентации прав и обязанностей участников корпорации // Корпоративное право: учебный курс: учебник / отв.ред. И. С. Шиткина. — М.: Кнорус, 2011. — С. 486–500.
7. Штим Т. Б. Акціонерні угоди, правочини із заінтересованістю та значні правочини в акціонерних товариствах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Тетяна Богданівна Штим. — Київ, 2015. — 20 с.
8. Про товариства з обмеженою відповідальністю та додатковою відповідальністю: законопроект України № 4666 від 13.05.2016 року; № 2275-VIII від 06.02.1018 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59093
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів : Закон України від 23.03.2017 року № 1984-VIII // Голос України. — 2018. — № 33, 17 лют.
10. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 року № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2008. — № 50–51. — Ст. 384.
11. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 року № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 49. — Ст. 682.

ЗМІСТ

Розділ 1 ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИВАТНОПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Кохановська О. В.

Норма цивільного права як загальнообов'язкове
формально визначене правило поведінки,
як інформація і результат творчості 4

Резніченко С. В.

Договірне регулювання в контексті філософських
категорій «належне» і «суще» 9

Дрішлюк А. І.

Судова практика як фактор впливу на систему
джерел цивільного та цивільного процесуального
права України 12

Михайлов А. В.

Перспективи розвитку громадянського
законодавства в цифрову епоху 18

Ткалич М. О.

Деякі роздуми щодо місця спортивного права
у системі права 23

Березюк О. І.

Якість юридичного тексту як складова правової
культури (на прикладі норм ЦК, СК та ЦПК
України) 27

Коваленко О. О.

Перспективи розвитку інституту поновлення
дієздатності фізичної особи 31

Розділ 2
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА

Спасибо-Фатеева І. В.

Корпоративні правовідносини в Україні і модель
Хіршмана 38

Смітюх А. В.

Юридичні факти, що визначають походження
зобов'язальних прав вимоги від майнових
корпоративних прав 41

Щербакова Н. В.

Корпоративний договір — новела законодавства
у механізмі корпоративного управління 46

Захарченко М. В.

Щодо деяких аспектів впровадження інституту
привілейованих часток в корпоративних
підприємствах 52

Розділ 3
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
РЕЧОВОГО ТА ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНОГО ПРАВА

Харченко Г. Г.

Шляхи реформування речового права в Україні 58

Рябокоть Є. О.

Цивільно-правові проблеми, що виникають
у зв'язку з правонаступництвом у володінні
за набувальною давністю 62

Ткаченко В. С.

Самочинне будівництво в системі об'єктів
цивільного права 67

Савченко А. С.

Повноваження власника об'єкта самочинного
будівництва 72